

УДК: 346.3

ПРАВОВІ ОСНОВИ ГОСПОДАРСЬКО-ДОГОВІРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Коваленко Інна Анатоліївна

к.ю.н., доцентка

Левчук Анастасія Юріївна

студентка

Київського Національного університету

технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Анотація: У роботі розглядаються правові основи господарсько-договірної відповідальності, яка є ключовим аспектом правового регулювання бізнесу та економічних відносин. Досліджуємо поняття господарсько-договірної відповідальності, механізми захисту прав учасників договірних відносин, а також форми відповідальності за порушення умов договору. Окрема увага приділена аналізу законодавчих основ господарської відповідальності, зокрема Господарському кодексу України, та різним формам відповідальності, які можуть застосовуватися при порушенні господарських зобов'язань. Робота підкреслює важливість дотримання правових основ у забезпеченні стабільності економічного середовища.

Ключові слова: господарсько-договірна відповідальність, господарське право, правові основи, господарські зобов'язання, компенсація збитків, штрафні санкції, відшкодування збитків, альтернативне вирішення спорів.

Правові основи господарсько-договірної відповідальності є важливим аспектом сучасного правового середовища, особливо в контексті бізнесу та економіки. Ця тема стає все більш актуальною, оскільки підприємства ведуть свою діяльність у складних умовах ринкової конкуренції та юридичних регуляцій.

По-перше, слід звернутися до поняття господарсько-договірної

відповідальності. Це юридична відповідальність, яка виникає з порушення умов договору або невиконання господарських зобов'язань. Вона передбачає можливість застосування відшкодування збитків, покликання до відповідальності сторін за порушення умов угоди, а також захист інтересів сторін в рамках укладених договорів.

Другий аспект – правові основи господарсько-договірної відповідальності. Вони базуються на національному законодавстві, міжнародних конвенціях та договорах, а також на звичаях та практиці відповідного господарського сектора. Найважливішим є цивільне законодавство, яке визначає правові основи укладення, виконання та припинення господарських договорів, а також відповідальність за їх порушення [1, с. 302].

Третій аспект – механізми захисту прав та інтересів учасників договірних відносин. Це включає в себе можливість судового та позасудового врегулювання спорів, встановлення відшкодування збитків, а також застосування штрафних санкцій у разі порушення умов договору. Крім того, договір може передбачати механізми альтернативного вирішення спорів, такі як медіація або арбітраж.

Зрештою, важливо враховувати, що господарсько-договірна відповідальність є невід'ємною частиною господарського права та правового регулювання економічних відносин. Її правові основи сприяють забезпеченню рівноправ'я та справедливості в господарській сфері, забезпечуючи захист інтересів учасників ринкових відносин та стимулюючи їх до виконання договірних зобов'язань. Таким чином, розуміння і дотримання правових основ господарсько-договірної відповідальності є важливим аспектом для успішного функціонування бізнесу та забезпечення стабільності економічного середовища.

З аналізу ст. 218 ГК України випливає, що підставою господарсько-правової відповідальності виступає порушення господарського зобов'язання або порушення правил здійснення господарської діяльності [2].

Серед науковців існують різні погляди на підстави господарсько-правової відповідальності. Наприклад, В. І. Новшицька розрізняє юридичні і фактичні підстави господарсько-правової відповідальності [3, с. 29]. При цьому під юридичними підставами науковець розуміє правовий документ, який визначає певну поведінку учасника господарських відносин як протиправну, встановлює за неї форму і розмір відповідальності. Під фактичними підставами господарсько-правової відповідальності науковець має на увазі фактичні дії, які характеризуються законом, договором або адміністративним актом як протиправні. Також у науковій літературі існують різні погляди щодо форм господарсько-правової відповідальності. Водночас, після прийняття ГК України більшість науковців до форм господарсько-правової відповідальності зараховують відшкодування збитків, стягнення штрафних санкцій, застосування оперативно-господарських та адміністративно-господарських санкцій. перефразуї

Згідно з аналізом статті 218 Господарського кодексу України, порушення господарських зобов'язань або правил господарської діяльності є основою для господарсько-правової відповідальності. Юридичні підстави - це правові норми, що визначають певні дії як протиправні і встановлюють за них відповідальність. Фактичні підстави - це конкретні дії, які законом або договором визначаються як протиправні [2].

Також існують різні точки зору щодо форм господарсько-правової відповідальності. Однак після прийняття Господарського кодексу України більшість науковців включають до цих форм компенсацію збитків, стягнення штрафних санкцій та застосування оперативно-господарських та адміністративно-господарських санкцій.

З урахуванням того, що порушення, допущені при використанні чужого майна, не належать до порушень правил здійснення господарської діяльності, можна робити висновок, що якщо таке використання не засноване на договорі, то за порушення, допущені при його використанні, може наставати відповідальність, переважно, у формі відшкодування збитків, проте якщо таке

використання опосередковане договором, то, крім відшкодування збитків, відповідальність може наставати і в інших формах, якщо їхнє застосування передбачене законом або договором. На характеристиці форм відповідальності, застосування яких можливе за порушення господарських зобов'язань, потрібно зупинитися детальніше, акцентуючи увагу на відповідальності суб'єкта господарювання, який використовує чуже майно.

В сфері господарювання відшкодування збитків може бути застосоване у всіх випадках, де внаслідок порушення виникає втрата, пошкодження або знищення чужого майна, додаткові витрати, недержання прибутку або інші збитки. Це підтверджується наявністю в законодавстві конкретних положень щодо відшкодування збитків за порушення у сфері використання чужого майна, які передбачають відповідальність та способи компенсації. Наприклад, в Господарському кодексі України закріплено обов'язок орендаря відшкодувати збитки орендодавцю у разі втрати або пошкодження майна через свою вину. Такі положення також містяться в інших законодавчих актах, що регулюють питання оренди, найму, лізингу тощо [4, с. 10].

Зрештою, важливо враховувати, що господарсько-договірна відповідальність є невід'ємною частиною господарського права та правового регулювання економічних відносин. Її правові основи сприяють забезпеченню рівноправ'я та справедливості в господарській сфері, забезпечуючи захист інтересів учасників ринкових відносин та стимулюючи їх до виконання договірних зобов'язань. Таким чином, розуміння і дотримання правових основ господарсько-договірної відповідальності є важливим аспектом для успішного функціонування бізнесу та забезпечення стабільності економічного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бобкова А. Г., Павлюченко Ю. М. Господарсько-правова відповідальність. Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти т. Т. 15: Господарське право / редкол.: В. А. Устименко (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Нац.

юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: «Право», 2019. 784 с.

2. Господарський кодекс України: Закон України № 436-IV від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України (ВВР), – 2003. – № 18-22. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

3. Новошицька В. І. Щодо вартості втраченого, пошкодженого або знищеного майна у складі збитків у сфері господарювання. Правничий часопис Донецького університету. 2019. № 1. С. 28–34.

4. Новошицька В. І. Відшкодування збитків у сфері господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Вінниця, 2017. 23 с.